

verwondering is de plek waar wijsheid begint

Zijn de mooiste lessen die je kunt leren
uit formules en methoden voort gekomen
die dichtgetimmerd zijn, gekaderd en besproken
of is het dat onverwachtse wat je niet kon dromen
door het proces aan te gaan en je te openen
voor het onbekende wat zich tevoorschijn toverde
wat als we allemaal geboren makers zijn
en daar in het schoolsysteem ruimte voor overblijft

verwondering is de plek waar wijsheid begint
ontwikkeling heeft een vertrekpunt vanuit ontdekking
intuïtie is de speeltuin van de geest en vorming
creativiteit is het oefenen van verbinding

Houden we soms creativiteit in bedwang?

Kunst in het voortgezet onderwijs is van vitaal belang,
niet alleen als zelfexpressie of lessen,
maar ook als een kader of venster
naar diepere inzichten en verbindingen
dat groeien we rituelen en zingeving
kunst als een weg om het werkelijke te grijpen
of het onwerkelijke en onuitgesprokene te omlijven

waar christelijke mystici ons zien lieten
dat de wereld vol schoonheid is en geheimen
en verwondering de eerste stap is naar wijsheid
lijken we dat in de huidige tijdsgeest kwijt
kunnen we die onaardse rijkdom ontdekken
door alledaagse lenzen

mogen tieners nog openbaringsruimte hebben
vanuit de vragen over onderwerpen
of filosofische en theologische kwesties
zelf daarmee aan de slag en ontdekken
de creatieve weg is niet geasfalteerd
en ziet scheppen als een goddelijk geschenk
afstemmen, innerlijke wereld verkennen
en beelddrager leren zijn van de Schepper

in deze tijd van polarisatie en alles gescheiden
linkerhersenhelft doet alles in hokjes verdwijnen
en vakjes worden afgevinkt of afgekeurd
kloven steeds groter, samenleven verscheurd
vanaf de verlichting is het hoofd de deur
het hart en ziel kregen een keurslijf
en sindsdien verdedigen wij alles passend in rijtjes
en dualistische denkwijzen

maar bij verwondering begint de wijsheid
bij verwondering begint de wijsheid

voorbeelden uit de praktijk
ik was een nineties hip hop guy
op school snel afgeleid
en een tikkeltje eigenwijs
ik kwam halverwege klas twee
in een nieuwe schoolomgeving
en ik dacht dat ik niets van natuurkunde begreep
maar als de leraar me had leren kennen een beetje
had hij me met een stemvork meegekregen
als hij had gezegd: hey!
die hip hoppers samplen soundwaves
en dat is alles natuurkunde, weet je
maar het mocht niet zo wezen
klassen met meer dan dertig leerlingen
ik heb het hem nooit verweten

maar mijn Frans leraar daarentegen
vroeg op een gegeven moment
of ik niet een Franse rap wou ontleden?
de volgende keer had ik een cdtje
en het hoesje met de teksten om mee te lezen
er bestond nog geen google translator
ik ontleedde voor de klas Frans naar Nederlands
en gaf een stukje maatschappijleer over Parijse
onderklasse
qua orde houden was het niet de beste meester
maar kon daarna bij mij nooit meer breken
hij zag iets in mij wat hij aan kon spreken
en ik kwam in beweging met het vertrouwen gegeven
mijn Franse woordenschat werd nog beter
en ik heb dit nooit meer vergeten

we vechten om wat het meest belangrijk is
niet wat de cirkel heelt
we argumenteren of kunst nut heeft
niet hoe het mensen ruimte geeft

zijn woorden nog wel in leven
kunnen woorden nog wel ruimte geven
of worden woorden muren
waartussen je amper kan bewegen

wat als het intellect meer ruimte krijgt
als je ook de rechterhersenhelft gebruikt
is ratio en logica alles
kunnen we met het non-lineaire
hele werelden co-creëren en scheppen
in het blindstaren op de letteren
doden we soms iets van die levende geest
die tastbaar wil spetteren

in meetbare resultaten
vergeten we te spelen
tussen weten en niet weten
is er ruimte gegeven
om ideeën te kweken
uit de vormen te breken
uit het niets iets te kneden

dat platgeslagen woordplamuur
doodt de geest en dooft het vuur
en kerken zijn niet geheel anders gebleken
het kruis dichtgetimmerd met zekerheden
de intuïtie van Calvijn vergeten in te voeren
en alles met woorden die niet voelen
moderne woorden willen met ons leven bemoeien
in plaats van veranderen en groeien
systemen die linkerhersenhelften stoelen
willen de rechterhersenhelft niet onderzoeken

maar Oud-Hebreeuwse woorden doen het
ze bewegen, maken een plaatje, je kunt ze voelen
ze zijn concreet, creëren en spreken
God sprak en het was, het kwam tot leven

die orale cultuur van de vroege Hebreëën
en vele andere culturen die vroeger leefden
via beweging, stem, belichaming verhalen deelden
die cultuur is wereldwijd weer aan het ontketenen

om de taal die simpelweg denkt TEGEN te spreken
en "inspirare" in daden voor te leven
nieuwe ideeën een schwing en stem te geven
bijvoorbeeld in de spoken word beweging

dat is taal waarbij de woorden open breken
niet op papier blijven kleven
maar ademen en tot leven worden geblazen
ruimtes die niet onveranderd worden achtergelaten
tussen zingen, rappen en dichten
tot het bijna dansen met de zinnen
op spoken word avonden delen mensen hun wortels,
hun identiteit, hun wijsheid, hun borders
het wordt tastbaar en je voelt de woorden
ze raken harten aan, zielen en oren

Klassiek-Hebreeuwse woorden geven ook ruimte aan beleven
je voelt de taallagen met je spelen
het woordje Ruach is zowel Adem, Geest en Wind
en met je ogen zie je die drie betekenissen
het zelfde bewegen en hoor je hetzelfde klinken
gelaagde taal die zich rijk laat vinden

het woord Damah betekent metafoor en profetisch
het zet dingen in beweging

tussen het weten
het nog niet weten
tussen het bewuste
en het (w)onderbewuste
zit een spanning
speel ermee zet
je tanden erin
geef het ruimte
om te landen
een Damah
metafoort
en handelt

metaforen helpen de wereld veranderen
metafoor is een mini kunstwerk, een mini-performance, een
improfetie waar geen woorden voor zijn te vangen
een beeld verbeeld, een handeling verankerd.
eigenlijk de vraag wat als de kunstenaars
de profeten zijn van deze tijd
om de tijdsgeest aan te voelen, te bevragen
en vast te ontsluiten wat nog komen gaat

dan is er nog het Hebreeuwse woord Dabhar
het Woord vol geboorte en dingen levend maakt
dat zweeft over de wateren en orde schept in de chaos
wij zijn beeldhouwers, schilders, dichters en makers

in ons scheppingsvermogen zit een goddelijk vonk
een licht, een beeld, een verbond .....

we hebben brugklassen maar geen bruglessen
hoe je tussen kloven bruggen kan zetten
hoe uitgesproken woorden tot leven komen
hoe vanuit je oernieuwsgierigheid dingen gaan stromen

verbildung
verbeelding
verderbeelding
verheldering

kunst kan verbinden
op de bres springen
iets van onszelf helpen vinden
in iets groters dan onszelf
de kunst vertelt
en verhaalt en vergeeft
onze taal heeft ogen en hoeken
terwijl de schepping in cirkels spreekt

we zijn beelddraggers van God, imago dei
en dat mogen we nooit vergeten
iets van de Schepper wil door ons bewegen
tussen het reeds en nog niet alvast iets
van het hemels koninkrijk verbeelden
er is ruimte op de huid om kippenvel te kweken

in de praktijk; is het leerlingen vragen
om welke kwestie bij hun van binnen blijft knagen
welke nieuwsgierigheid ze willen uitdagen
voor welke filosofische gedachten ze plek willen maken
en dan simpelweg ruimte geven om te falen
om een tijd te weven, te leven als maker
en in het delen, zet het ook anderen aan
rimpeleffecten die steeds grotere cirkels maken

de orale traditie was ook kennis overdracht
via de stem, belichaming, verhaal en dans
door het maken iets je eigen maken
en in het kwetsbaar delen overdragen
en een enkeling zal hier en daar afhaken
maar als we openingen bewaren
om uit eigen verwondering wijs te raken
kan iets oud en nieuws zich creatief open baren
af en toe eindjes open laten
zodat anderen de cirkel in kunnen stappen
voordat wij hem rond maken

vergeet gevulde uren en vakken van chronostijd
er is ook wat van kairos te beleven
met onderwijsheid en bovenwijsheid gezegend
we bidden de geest uit de fles
en het hoeft niet meteen perfect

in onze zwaktes
kan de sterkte
zachtjes spreken

in kwetsbaarheid
kan de kunst van
iets nieuws doorbreken
alleen dan kunnen we

de lengte verwoorden
de breedte verbeelden
de hoogte verlangen
de diepte bewegen

van de bron van liefde

verwondering is de plek waar wijsheid ontkiemt

Psalm 33 (eigengemaakt)

speel maar lekker in de tempel van de Eeuwigverbondene
speel met je ogen en raak bewogen
speel met wat je hebt gevonden
vonk met wat je nog aan passie over hebt
beweeg met je lichaam als instrument
diep een innerlijke stem op en zing rond in harmonie
je nieuwe ontdekkingen worden gezien
door de energie die het HEEL-al schiep
diens woorden geschreven in de lucht
om de hemel dichterbij te halen
diens adem laat sterren stralen
alles is gemaakt
en wij blijven -op onze beurt - helen en maken
God was, is en zal zijn om tijdslijnen te raken
als een Vader genietend
als zijn kinderen spelen en ruimte ademen
elk kloppend hart uniek gevormd
om mee te schuilen of te verwachten,
onbevangen te verlangen
en om je te verbinden met de ander
innerlijk geluk om te delen en te uiten
een hoop die vasthoudt aan verandering

 - een onaf gesproken essay

